

Fotograf Kadir Incesu

Maskeler, Oyunlar ve Hepsinin Ardında Kalan

Mehmet Erte normal kabul edilen insanların taktıkları maskeleri ve evli çiftler, arkadaşlar, aileler arasında oynanan oyunları sorguluyor.

Mehmet Erte edebiyatın pek çok dalında varlık gösteren bir yazar. Öyküler, şiirler derken uzun bir aradan sonra tekrar romanla, *Sahipsiz Yüzler*'le karşımıza çıktı. Böylelikle Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülü almış yazarların Varlık Yayınları'ndan yayımlanan ilk kitaplarının editörü olarak takdir ettiğim Mehmet Erte'nin yazarlığıyla tanışmış oldum.

Sahipsiz Yüzler genç bir kadının (Deniz) Ege'de sahil kasabalarının birinde (Çeşme) kilisede açılan sergiyi gezmesiyle başlıyor. Yine sergiyi gezen yaşlıca bir adamla konuşma-

larının sonunda portrelerde tekrar eden kadının Deniz'e çok benzediğini öğreniyoruz. Ve bölüm sonundaki diyalog Mehmet Erte'nin bizi nasıl bir oyuna davet ettiğinin ipuçlarını veriyor:

“Bu hanımın anneniz ya da ablanız olmadığından emin misiniz?”

“Öyle olsaydı, vasat bir melodramın oyuncularını olurduk.”

“Bana kalırsa nasıl bir oyunun içinde bulunduğunuza dair şimdilik hiçbir delil yok elinizde.”

Romanın önemli kişilerinden Celal Gün'ün bilir de söyler gibi ettiği bu laf aslında *Sahipsiz Yüzler*'deki

her karakterin “dünya bir sahnedir” dercesine oyunlar içinde yaşamasını, hep bir maskeyle dolaşmasını açık ediyor. Celal Gün zaten yeni tanıştığı gençlere 70'lerde devrimci, 80'lerde porno film oyuncusu olduğunu söylemesiyle hikâye uyduranların başını çekiyor. Romanın başlarında Celal Bey'in uydurduklarının içine kolayca düşen genç bir kadının porno sözcüğünü dillendirmemek için, “70'lerdeki erotik film furyasından mı bahsediyorsunuz?” demesi üzerine yaşlı adamın verdiği cevap, bana karakterleri, içeriği, anlatımıyla son derece hınzır bir yazar ve anlatıcıyla karşı karşıya olduğunu sezirdi.

“Hayır hayır. 70'lerde sevişmek aklıma bile gelmezdi benim, filmi mi çevireceğim. Devrimciydim. 12 Eylül'de Fransa'ya kaçmak zorunda kaldım.”

Celal Gün ve Deniz'den sonra sahneye Mehmet Gün giriyor. Soyadı aynı olan bu iki adam birbirlerini tanımasa da amca-yeğen. Celal Bey ilk kez o akşam Mehmet'in ablası, diğer yeğeni Leyla'nın evine konuk olacak. Gezdiği sergi de Leyla'nın kocası resim öğretmeni Ferhat Gümüş'ün yirmi beş yılda yaptığı portreler. Peki Mehmet Gün'ü kime bağlayalım? Kitabın başında sergiyi gezen Deniz'e. Deniz, Mehmet Gün'ün gizli sevgilisi ve Mehmet on altı yıldır oyuncu Zeynep Doyranlı'yla evli.

Kafa karıştırıcı, biliyorum. Oysa romanı okurken her şeyi bilen, sıklıkla araya giren anlatıcı sayesinde kişileri kolayca tanıma şansı elde ediyor, onların tüm gizli günahlarını, bastırdıkları duyguları, hazlarını, utançlarını, fantezilerini öğreniyoruz. Üstelik hınzır anlatıcımız olup biteni anlatırken tüm bu duygulara dair yorumlar, çıkarımlar da yapıyor. Normalde pek hoşlanmadığım bu anlatıcıyı *Sahipsiz Yüzler*'de çok yerli yerinde buldum, çünkü bunca yaşamı ve oyunu başka türlü anlamamız böylesi hacimde mümkün

olmazdı. Milan Kundera'vari diyeceğim anlatıcı bizi o yaşamdan bu yaşama, aradaki bağlantılara, 90'lı yıllara ve 2018'e ustalıklı taşıyıp duruyor.

Üstelik yazarımız üst kurmacalara da düşkün olduğundan kendisini de romanın orta yerine yerleştiriyor, okuduğu üniversite, doğduğu yer, karısı... her şeyiyle. Böylelikle iki ayrı gruba ayırabileceğimiz bir kişi kadrosu çıkıyor ortaya. Mehmet Gün, karısı Zeynep, arkadaşları Mehmet Erte, karısı Ebru ve Gün'ün metresi Deniz'i bir tarafa alalım. Ferhat Gümüş, karısı Leyla, eski ressam arkadaşı Tahir Ayhan ve bu gruptaki erkekleri geçmişte birleştiren Aslı'ya ise öbür tarafa. Celal Gün'ü bu iki grubun üst kümesi olarak alabiliriz. Kendisine dair uydurduğu hikâyeler bir tarafa, rahmetli kardeşinin karısı, yani Mehmet ve Leyla'nın annesi Gülay Hanım tarafından anılış tarzı bile onu herkesten ayırıyor: "Götünü burada rahat rahat beceremiyor diye gitti o İstanbullara," dedi Gülay Hanım. "Avrupa'da bir yerde yaşamıyor muydu o?" diye sordu Mehmet. "Hah, Avrupa'da daha iyi düzdür kendini di mi. Tövbe tövbe... Avrupa'ya gittiyse memlekette domuz eti yemeye utandıği içindir."

Romanı ikinci kere okuduktan sonra ilk grubu birbirine bağlayan romantiklik ve aşk duygusu olduğunu düşündüm. Hatta Mehmetleri ve eşlerini birbirine bağlayan bir şiir kitabı bile var bu ortak duyguda: Aragon'un *Elsa'sı*. Bu kitaptaki aşk şiirleri gerek Mehmet Gün gerekse Mehmet Erte tarafından sıklıkla kadınlara yazdıkları mektuplarda kullanılmış. Romanın başında Mehmet Gün'ün bu şiir kitabını annesinin evinde bulmasıyla başlayan karmaşa, son derece ince örülmüş bir kurguyla romanın sonunda iki çiftin arasında yepyeni bir oyun oynanmasına neden oluyor. *Elsa'ya*

Şiirler sayesinde anlatıcımızın araya girip uzun uzun aşk ve romantiklik üzerine yorum yapmasıyla birlikte, bu iki evli çift arasındaki dinamikler de biraz gözümüzün önüne seriliyor. Çünkü herkes gibi onlar da pek çok maskeyle geziyor, taktıkları maskeler muhatabına

göre değişiyor.

Anlatıcımızın araya girip yorumlar yaptığı bölümlerden en çok aşkla ve genç romantiklerle ilgili olanları sevdim. Sanırım yazarla yaşlarımızın yakın olması, 90'larda –çok şükür– yaşayıp da atlattığımız o romantik dönem, benzer yollarından geçmiş olmamız beni etkiledi. "Âşıkken öykünürüz; şarkılardaki, filmlerdeki, romanlardaki, şiirlerdeki, hatta reklamlardaki, fıkralardaki âşıklara öykünürüz, onlardan rol çalarız; tüm âşıkların uçuk kaçık hallerine özenir, onları taklit ederiz. Hele kişi romantikse öykünmede kimse onu geçemez. aşkın biricikliğinden bahseder hep, ilişkisinin devamlılığını biricikliğine bağlı görür, bu biricikliği tehdit edebilecek her şeye karşı silahlarla donanmıştır. İşte sorun da burada başlar. Hiçbir aşk benzersiz değildir, itirafa yanaşmasa da bunu bir romantikten daha iyi bilen yoktur. Benzerlikler kurarak aşkın benzersizliğini savunmak romantik paradoksudur."

Âşıkların dünyasına girdikçe Mehmet Gün'ün Zeynep'e niye bağlanıp kaldığını, Zeynep'i aktarıırken anlatıcının muzipçe tekrarladığı, "Zeynep, Mehmet'i evlenmeden önce iki, evliliklerinin ilk altı yedi (belki sekiz) yılında beş altı (belki yedi) kez aldatmış olabilirdi" cümlesine rağmen nasıl olup da bu evliliğin yürüdüğünü anlayabiliyoruz. Yine Mehmet Erte'nin romantik gençliğini ve duygusal hayatını, bu hayata bir geceliğine –o zaman bilmesede– arkadaşı Mehmet Gün'ün sevgilisi Zeynep Doyranlı'nın dahil olduğunu öğre-

niyoruz. Hatta birlikte geçirilen bu gecenin bilgisinin öbür partnerler Mehmet Gün ve Ebru Erte'nin elinde nasıl kıymetli bir koza dönüştüğüne dahi tanıklık ediyoruz.

Romandaki ikinci grubu, yani Ferhat Gümüş, karısı Leyla, Tahir Ayhan ve 90'larda kalan Aslı'ya birbirine bağlayan şeylerse haz, fantezi ve utanç. Ferhat'ın üniversite öğrencisiyken başka bir arkadaşının sevgilisi olan Aslı'yla ilişkisi, ilişkinin kendiliğinden evrildiği nokta, yıllarca süren bu ilişkinin kilit noktalarının özenle başkalarından saklanması, maskeler, nişanlandıklarına dair yalanlar derken köle-efendi fantezisinin evrildiği yer, her şey sona erdiğinde büyük bir ressam olmayı düşleyen Ferhat Gümüş'ün her şeyden, özellikle de kendisinden vazgeçerek Ege'de bir kasabada resim öğretmeni olmasıyla sonuçlanıyor.

Ferhat'ın Freudyen bakışla nevrotik olması, nevrotiğin fantazminin sapkınlık içermesi, çoğu zaman bastırılan, dile getirilmeyen bu fantezilerin Aslı gibi güçlü ve oyuncu bir figür tarafından ortaya çıkarılması ve yasaklar, cezalarla dolu vazgeçilemez bir dünyaya savurması, her şey bittiğindeyse belki de ortaya çıkan utanç duygusu bu kez bizi bambaşka sorulara götürüyor. Sapkınlıktan bahsedebiliyorsak eğer, normal cinsellik olarak adlandırabileceğimiz şey nedir?

Yine bu grupta Tahir Ayhan'ın arkadaşı Ferhat'ın sevgilisi olarak bildiği Aslı'yla yaşadığı "yasak" aşk ise aslında Aslı'nın Ferhat'la ilişkisine heyecan katmak amacıyla Tahir'den habersiz çevirdiği bir dolap. Tahir'in her şeye rağmen suçluluk duya duya Aslı'ya âşık olması bambaşka biçimde sonuçlanıyor. Tahir çekip gidecek ve kendisine bu mağduriyetten güçlü bir yaşam hikâyesi ve kariyer çıkaracak, Ferhat'ın tersine. Bu kez de ilişkilerde her şeyin karakterlere içkin olup olmadığını sorgulamamız gerekiyor.

Tahir'in bir Facebook gönderisin-

de gördüğü bu sergiye uğraması, resimlerdeki kadını artık Ferhat'ın kansı diye düşündüğü Aslı sanması bambaşka bir oyunun içine çekiyor bizi. Tahir'le Ferhat'ın yeniden karşılaşması bizi romanın başına götürüyor, Deniz'le Celal Gün'ün tanıştığı yere ve zamana. İki eski arkadaş takındıkları maskelerle geçmişten konuşmamaya yeminli gibi ressamlıklarını, "neydim ne oldum"u tartışırken Celal Gün sayesinde bu konuyu bırakıp bir anda Deniz'e benzeyen resimlerin kimden ya da kimlerden oluştuğunu içeren bir sanat tartışmasına giriyorlar. Böylelikle en azından Tahir Ayhan tarafında bazı noktalar çözülüyor: Ferhat Gümüş, Aslı'yla değil ama ona fiziksel olarak çok benzeyen Leyla'yla evli.

Yine bu grupta saydığım Leyla'yı çok da fazla tanıtmıyor yazar bize. Anlatıcı öğrencilik yaşamına deği-

nip orada Erte'yle yaşanan bir kesimden bahsediyor ama sonrasını, derinini ve Ferhat'la evliliğini bilmiyoruz. Verilen ipuçlarından, tekrarlanan bazı cümlelerden ve davranış biçimlerinden Ferhat'ın niçin Leyla'yla evlendiğini, benzerliğin sadece fiziksel olmadığını seziyoruz romanın sonunda ama o kadar.

Küçük bir zaman diliminde, geriye dönüşleri saymazsak aynı gün içinde yaşanan bu karşılaşmalar, tanışmalar, hikâye uydurmalar, yüzleşmeler bu kısacık metni çok daha derinlikli ve hacimli bir romana dönüştürüyor. İki grupta ele almaya çalıştığım kişiler, kişilerin iç ve dış yüzleri, sakladıkları, saklamadıkları bize yaşama dair pek çok soru yöneltiyor. Aşkın biricikliğinden yola çıkıp sanatın ne işe yaradığına varıyoruz. Hazdan yola çıkıp utanca varıyoruz. Hayallerden yola çıkıp ha-

yal kırıklıklarına varıyoruz.

Mehmet Erte aslında normal kabul edilen insanların taktıkları maskeleri ve evli çiftler, arkadaşlar, aileler arasında oynanan oyunları sorguluyor. Mizahi dili, her şeyi bilen anlatıcısıyla ulaştığımız yer aynı. Bir zamanlar fetiş ve haz dünyasında tüm toplumsal normlara karşı gelecek kendisini keşfetmiş, zor yollardan geçmiş genç insanların bugün oldukları kişiler, yazarlar, ressamlar, oyuncular, ev kadınları, bankacılar... uçlarda mı yaşıyor? Yoksa normalin ne olduğu tanımlanmamışken hep beraber oyunumuzu mu oynuyoruz? ■

BANU YILDIRAN GENÇ

**Mehmet Erte, *Sahipsiz Yüzler*
YKY, Ocak 2023, 152 s.**